

Fra Lejrskov Sogn.

Af Højskolelærer *Aug. F. Schmidt*, Galtrup.

Lejrskov Sogn i Anst Herred er uden Tvivl det Sogn i Ribe Amt, der har de mest bakkede Jorder. Dets højeste Punkt er 94 Meter. Udsigten fra den høje, anselige Kirke, der ligger ca. 10 Km VNV. for Kolding og ca. 1 Km. Øst for Lejrskov, er især imponerende mod Syd og Øst. En Rundrejse i dette Sogn er en hel Oplevelse. Sognebyen Lejrskov ligger temmelig spredt på Sydskråningen af et af de Randmorænestrøg, der gengiver Israndens Beliggenhed i hine fjerne Tider, da Bræen trak sine vældige Plovfurer gennem den danske Muld. Mange af vore smukkeste Landskaber findes i sådanne Randmorænestrøg, som f. Eks. Egnen ved Hald, Mols Bjerge, de fynske Alper, Ods Herred og Gribskovegnen¹).

Gennem Lejrskov Sogn går den gamle historiske Landevej fra Kolding til Ribe. Tager man med denne Vej Vest fra, kommer man ind i Sognet over Åkjær Å ved *Hesselvad*, et i landskabelig Henseende såre smukt Sted. I Lejrskov-Skovene, der hørte til den kongelige Vildtbane, drog Oldenborgerne vel nok ofte på Jagt, når de opholdt sig på Koldinghus. På

¹) Knud Jessen i Det danske Folks Historie I (1927), 24 ff. Om Lejrskov Sogns Geologi se V. Milthers. Kortbladet Bække (D. g. U. I R. Nr. 15. 1925).

sådan Jagttur skal ifølge Folkesagnet en af vore Konger have mødt en Skomagerdatter fra Anst i Erst (5: Lejrskov) Skov. Denne Skomagerdatter fødte Kongen en Søn, der blev opdraget paa Noesgaard i Anst Sogn tæt Vest for Hesselvad. Dette Sagn er dog uhistorisk²⁾, lige såvel som den folkelige Tydning af Stednavnet Lejrskov: »Skoven med (ved) Lejren« er urigtig. Denne Tydning er sandsynligvis et Minde om hin Tid, da de kongelige Herskaber under Jagten holdt Rast og opslog deres Telte i Skovene ved Lejrskov. Om Skov finder vi Vidnesbyrd i Gårdnavne som Store- og Lille Skovgård og Skovgårdslund. I Indberetningen fra Sognepræsten 1638 til *Ole Worm* oplyses, at der i Lejrskov Skov »ligger et Sted, som kaldes *Holm* (»Hollem«), hvor der siges at have stået en Herregård i foruds Tid. Om samme Holm kan de gamle Grøfter endnu sees.« I vore Dage er der kun større sammenhængende Skovstrækninger Nord i Sognet (Ferup, Vrå og Ure Skove). Når én stjal Tømmer i Skoven i Lejrskov Sogn, sagde man: »Han hugger o æ Hjæwes Skiwt,« Hyrden fik sagtens sit Brændsel anvist af alle Gårdmændene; hans Skifte var altså hele Skoven³⁾. En Tolkning af Navnet Lejrskov som en »Lejre-Helligdom« (jfr. Lejre Syd for Roskilde) har jeg forsøgt andetsteds⁴⁾, og der er en hel Del, som taler for denne Tolknings Sandsynlighed.

På Strækningen mellem Skovgårdslund og Lejrskov Kirke nær op til Ribe-Kolding Landevej og i Tilslutning til Høje i Anst Sogn ligger Størsteparten af de ca. 40—50

²⁾ Fra Ribe Amt 1925, 273 ff.

³⁾ Se min Bog: *Byhyrder* (1928) 105; jfr. smsts. S. 112 f. (om den Ferup Hyrde, der i 1717 vilde være Degn i Lejrskov).

⁴⁾ *Danske Studier* 1926, 77 ff (med mange Henvisninger).

Gravhøje, som kendes i Sognet, nemlig ialt ca. 35—40. Gennemgående er eller har det været anselige Høje, men alle er nu afgravede, overpløjede eller sløjfede på nær 8 velbevarede og fredlyste Høje; nogle af disse er 4—5 Meter høje. Strækningens Oldtidspræg undlader ikke at gøre et stærkt Indtryk på modtagelige Sind. De få andre Høje i Sognet ligger på Egholt Marker. Hele den øvrige Del af Sognet er højtom. Nord for Lejrskov er under Markfladen afdækket en større Urnegravplads fra den ældre Jernalder, og ved Kisbøl er gjort Gravfund fra Folkevandringstiden ⁵⁾).

I sin Tid mente man, at Lejrskov var identisk med *Lyrskov* ved Slesvig, hvor Magnus den Gode 1043 tilføjede Venderne et stort Nederlag. Oldtidshøjene Vest for Lejrskov troede man, indeholdt Vndergrave, men allerede *Worsaae* godtgjorde, at Lejrskovhøjene indeholdt Grave fra Oldtiden, især fra Bronzealderen, og de havde altså intet med Vendergrave at gøre ⁶⁾. I *Grundtvigs* Oversættelse af Snorre gøres den Opfattelse gældende, at Lyrskovslaget stod på Lejrskov Hede, men denne Misforståelse må sikkert stamme fra Snorre, hvor Skodborgå (Kongeåen) nævnes i Forbindelse med Lyrskov Hede. Islænderne havde ikke synderlig geografisk Kendskab til det sydlige Jylland, og derfor kunde der let indsnige sig en Fejl i deres Meddelelser om Kampen på Lyrskov Hede. De vidste blot, at Lyrskov lå »for Søndens Å«. Navneligheden Lejrskov—Lyrskov giver jo også let Årsag til Forvekslinger ⁷⁾.

⁵⁾ Trap⁴ VIII, 564.

⁶⁾ An. O. 1838—39. 15 ff. 1840—41, 153 ff. 1851, 122 ff. G. Storm i Norsk hist. Tdskr. IV, 119.

⁷⁾ Nyere Oplysninger om Lyrskovslaget se Hugo Matthiesen i Festskrift til Kr. Erslev 1927 og Sønderjydske Maanedsskrift 1925, 181 ff., 1927, 113 ff., 1928, 1. Jan. Nr. 7.

Til Oldtidshøje er meget hyppigt knyttet Sagn om nedgravede Skatte, således også til en Høj Syd for Lejrskov By ved Navn *Bredhøj*. Folk »har set Lys på den, og så kunde det ikke fejle andet, end at det var en Skat. To Mænd går derop med Redskaber og graver løs og kommer så til en fast Genstand. Da de banker på den, hører de, det er et Skrin. og at det klinger i det. Den ene hugger Jernstangen ned på den, og den anden kaster Øjet op og ser en stor Ildebrand. »Det ser da jammerligt ud, hele Lejrskov By brænder.« Det første, han har sagt det, var hele Skatten væk, og de kunde stikke Jernstangen langt ned i den løse Muld, og Lejrskov By stod, som den altid havde stået, uden Spor af Ildebrand«⁸⁾. Dette Sagn er kun et blandt de mange, der er os overleveret fra alle Egne af Landet om Kogleri ved Skattegravning i Høje⁹⁾. Men hvad Rimet: »Ved Lejrskiv Dige ligger fire Tusinde i Lige« hentyder til, véd jeg ikke. Rimet er meddelt til *Evald Tang Kristensen* af Lærer *N. R. Kjær*, Hedensted, og findes i E. T. Kr.'s utrykte Samling i Dansk Folkemindesamling. I en gammel Bynavneremse: »Eeest, Veest, Seest«¹⁰⁾ findes Navnet *Erst* (Eeest) endnu bevaret, hvilket er et Bevis på Remsens sikkert ikke helt unge Alder. Erst er Navnet på den gamle Sogneby, der antagelig har ligget i Nærheden af Kirken, der f. Eks. i 1567 kaldes Erst Kirke¹¹⁾. 1766 omtales et Jordstykke, kaldes Eerst. Efter Erst's Forsvinden har Sognet fået Navn efter Byen

⁸⁾ Evald Tang Kristensen: Danske Sagn III (1895), Nr. 2309. Meddelt af Kristen Madsen, Gammelby (født i Åkjærhus på Egholt Mark; se Fra Ribe Amt 1921, 369).

⁹⁾ Jfr. Danske Sagn I, S. 361 ff.

¹⁰⁾ Thorkild Gravlund: Kongerejsen, 58.

¹¹⁾ Fra Ribe Amt 1925, 265 Stk. 1 og Note 2.

Lejrskov, hvilket Navn bliver eneherkende fra Slutningen af det 17. Århundrede ¹²⁾).

Et lille Stykke Øst for Bivejen, der fører mod Syd fra Landevejen ned til Tvedsbro og ind i Skanderup Sogn, blev *Lisbeth Julius* henrettet den 1. Februar 1843, fordi hun havde forgivet sin Mand med Rottekrudt. Denne Henrettelse hørte jeg tit omtale i min Barndom. Man kan læse udførligt om denne sørgelige Tildragelse i *P. Eliassens Historiske Strejftog i Kolding og Omegn 1923, 285 ff* ¹³⁾. Lidt længere østpå — også Syd for Landevejen ligger *Hvolbølgård*; i en Galge tæt Øst for denne Gård blev den 14. Januar 1639 hængt en Falskmøntner *Anders Christensen* ¹⁴⁾, ligesom også adskillige andre Lovbrydere som Smuglere og Tyve i Tidens Løb har måttet lade Livet i denne Galge ¹⁵⁾.

Hvor Landevejen ved Sogneskellet i Øst, der delvis udgøres af Vester Nebel Å, fører ind i Harte Sogn over *Trudsbro*, passerer den et stort Ferskvandsfiskerianlæg, og man kommer til det Sted, hvor Kaptajn Rasmus Bonnichsen under Slaget ved Ejstrup og Vrannerup den 23. April 1849 holdt Vagt med to Kompagnier, en halv Eskadron og to Kanoner for at kaste Fjenden, hvis han var ved *Trudsbro*, hvilket dog ikke var Tilfældet, hvorfor Kaptajn Bonnichsen let kunde røgte sit Hverv ¹⁶⁾.

Fra *Trudsbro* vil vi vende tilbage til *Lejrskov By*, hvor der bl. a. er Præstegård og Skole. Af navnkundige

¹²⁾ Danske Studier 1926, 78; Trap^s VIII, 564.

¹³⁾ Jfr. Kolding Folkeblad d. 12. Sept. 1923.

¹⁴⁾ Saml. t. J. Hist. og Top. 3. Rk., IV, 285 (jfr. Fortid og Nutid VI (1926), 311.

¹⁵⁾ Jfr. P. Eliassens Bøger: »Kolding«, »Historiske Strejftog« og »Kongeåen«, hvor der findes mange spredte Oplysninger vedrørende *Lejrskov Sogn*. Se også *Fra Ribe Amt 1928, 52 ff.*

¹⁶⁾ *Fra Ribe Amt 1910, 12.*

Præster, der har boet i Lejrskov Præstegård, skal blot nævnes *Albert Thura* (død 1740), Danmarks første Literaturhistoriker, som bl. a. har skrevet et Digt om Lejrskov Præstegårds Brand 1728¹⁷⁾, og *Jens Lassen Knudsen* (død 1886). *Jakob Knudsens* Fader, om hvem der endnu i Sognet erindres adskillige karakteristiske Træk¹⁸⁾. De Lejrskov Drengene har efter gammel Sige ikke været bange af sig. Det hedder nemlig: »La no de væ gåt.« sa'e han *Jårp* (Jordrup) Degn, da slåw di *Læsku* Drænng ham¹⁹⁾.

På Lejrskov Mark boede forhen en *klog Mand*, Povl Sørensen, der kunde hjælpe ved Smørkærning, når der var Hekseri med i Spillet. Han kunde også stille løbske Heste og få dem til at skjenne igen, hvis han vilde. Pastor Kofod i Veerst (1867—71) havde ham også for Smørkærningen, og han slog noget i Kærnebunden²⁰⁾. — En Kone i Ferup, der havde en Gris, som stod og skreg alle Tider, blev rådet til at søge Povl Sørensen. Da hun ikke vidste, hvor han boede, spurgte hun sig for, og da hun kom til ham ude i Gården, hvor han stod og satte Vognkæppe i en Vogn, spurgte hun: »Er det her, Povl Sørensen bor?« »Ja, det er, og kommer du, for det din Gris er syg, gå du kuns så hjem, den er kert. Det er din bedste Ven, der gør det.« Det var netop en gammel Kone, der stod der omme alle Tider. Da hun kom hjem, havde den helt ryddet Truget og var så sulten, og nu blev hendes Gris så fed og god.

¹⁷⁾ Afhandlet af P. Eliassen i Historiske Strejftog, 155 ff.

¹⁸⁾ Se Holger Begtrup: Jakob Knudsen 1918, 49 ff. og Poul Terps Erindringer (Clausens og Rists Memoirer og Breve XXXX 1923); jfr. Fra Ribe Amt 1914, 779.

¹⁹⁾ Skattegraveren I Nr. 595.

²⁰⁾ Evald Tang Kristensen: Danske Sagn VI, Nr. 1007. Meddelt af Mette Marie Hansdatter, Veerst.

Hun fik ikke andre Råd, meddeler Kristen Ebbesen, Egtved, til E. Tang Kristensen ²¹).

Gårdejer *Søren P. Sørensen*, Egtved Sogn, der har sendt Dansk Folkemindesamling en Del Optegnelser, har også nogle Oplysninger fra Lejrskov Sogn, der meddeles i det følgende på forskellige Steder. Vi tager nu fra Lejrskov til *Vraa*.

I Meddelerens unge Dage hændte der en Begivenhed, som Folk talte meget om. En Gårdmand i *Vrå* havde en Del gamle Bøger, som ingen måtte få at se, og Folk havde Mistanke om, at den såkaldte »*Cyprianus*« var der imellem. Det viste sig også at være Tilfældet. En Dag var Manden gået i Marken for at flytte Kreaturerne, og kun hans Søn på en halv Snes År og en Legekammerat var hjemme. Børnene havde fået fat på en af de omtalte Bøger og sad og læste i den, men til deres Forfærdelse blev Stuen fuld af sorte Fugle, der flagrede omkring og skreg. Lidt efter kom Manden løbende, rev Bogen fra dem, og smækkede dem oven i Købet en god Lussing, hvorpå han jog dem ud og lukkede Døren. Hvordan han fik Stuen rensat igen, var der ingen, der vidste ²²).

Denne Historie er én blandt de mange om, hvorledes det ifølge Folketroen gik, når ukyndige Personer kom til at læse i Trolddomsbogen *Cyprianus* ²³).

Vrå Fort kaldes det Stykke inddiget Vej, der går fra *Vrå* til *Kisbøl*. En Mand, der havde været i *Ægt*, kom en Gang denne Vej, og der var mange andre Vogne i Følge med ham. Så da de kom midt i Forten, mødte

²¹) Danske Sagn VII (1901), Nr. 1199.

²²) Opt. 1919 af Søren P. Sørensen.

²³) Se nærmere H. F. Feilberg: *Cyprianus* (P. Bjerges Årbog 1891, 97 ff.).

de en stor Fragtvogn med en Hest for uden Hoved. I Vognen sad en stor sort Puddelhund med røde Øjne²⁴⁾.

Fra Kisbøl er overleveret et Sagn om en synsk Pige. Hun stod en Aften i Mørkningen og vilde gå i Seng. Så keg hun ud ad Vinduet. »Kom her hen og se,« sagde hun, »der kommer to bærende med en Ligkiste, og den ene har det bare Hoved.« Nej, de kunde ingenting se og troede ikke, det havde noget at betyde. Så stod det hen noget. Da døde en gammel Mand der, og en Snedker, som boede noget neden for, skulde lave Kisten. Det var ellers ikke længere, end at de kunde have båret den til Stedet, men for at trodse det her Syn, Pigen talte om, vilde de køre den. Vejen gik noget uden om, men en Sti gik tværs over. I den Tid Manden kom kørende efter Kisten, kom Snedkeren og hans Svend bærende med den ad Stien, så de kom ham i Forkøbet. Det var sådan en Storm, at Svendens Kasket blæste af, og han kom med det bare Hoved. Det er ikke grov mange År siden, det skete, meddelte Mads Madsen, Bække, til Ewald Tang Kristensen²⁵⁾.

Øst for Lejrskov Sogn ligger Landsbyen *Ferup*, til hvis Navn der er knyttet et *Ordspil* i Lighed med Ordspil om Navne som Hvilshøj, Slumstrup, Fjederholt, Senge-løse o.s.v.²⁶⁾. Man siger til en, der er søvnig: »Du skal nok til Ferup«²⁷⁾. »At gå til Ferup« vil sige at krybe i Fjerene, gå til Sengs²⁸⁾. I Ferup bor endnu Medlemmer af den udbredte Bondeslægt *Ravn*, hvorom man kan

²⁴⁾ E. Tang Kristensen: Danske Sagn V, Nr. 304. Meddelt af Jens Madsen, Ellund.

²⁵⁾ Danske Sagn II, Nr. 289.

²⁶⁾ H. F. Feilberg i Nordiska Ortnamn (Uppsala 1914), 69 ff.

²⁷⁾ E. Tang Kristensen: Jyske Folkeminder VI, Nr. 404.

²⁸⁾ Skattegraveren II, Nr. 127 og S. 24; jfr. Jyske Folkeminder IX, S. 116.

læse i *Jens Peter Harbos Bog: »Slægten Ravn«* (1918). Dette personalhistoriske Arbejde giver også mange kulturhistoriske Oplysninger, som enhver, der sysler med Koldingegnens Historie, læser med stor Glæde.

Mellem Ferup og Højrup er den lille Skov, *Risbøge*, hvor Folk tit havde hørt noget rasle med en Lænke, der kom fra, at en Mand med Urette havde flyttet Skel der. For en Del År siden gik en Mand fra Ferup der forbi og hørte også den Raslen. Han blev noget ængstelig, men gik dog efter Lyden og vilde have Sagen undersøgt. Lyden fjernede sig nu, men han gik bag efter og så da i en Lysning i Skoven en sortbroget Lænkehund komme slæbende med sin Lænke²⁹⁾. I en anden Optegnelse meddeles, at man ved Risbøge undertiden i Mørke har set en Menneskeskikkelse gå uden Hoved. En Gang så en Mand også en stor, sort Hund komme ud fra Skoven, og hans egen Hund, der lignede den fremmede, luskede ængstelig uden om. »Selv i Nutiden skynder mange sig der forbi om Natten«³⁰⁾. Ved Ferup i en Eng fandtes en vældig *Sten*, kastet af en Trolde i Lejrskov Kirketårn efter Almind Kirke. Klokkeringningen havde fordrevet Trolden fra hans Høj i Almind Sogn. I Stenen var Mærker af Troldens Fingre. Ved Åen mellem Stubdrup og Ferup, men på Ferup Side, er en stor *Sten*, som en Kæmpe, der stod ved Harte Kirke, kastede efter de Harte Pløjefolk³¹⁾.

Når man kommer fra Ferup og går ud mod Nørvang, kommer man over en Bæk, som løber ned til Nebel Å. Her ved Bækken til højre for Vejen inde på Engen

²⁹⁾ E. Tang Kristensen: *Jysk Almueliv*, Tillægsbind VI, Nr. 293. Meddelt af Jens Peter Skou, Bramdrupdam.

³⁰⁾ E. T. Kr.: *Danske Sagn V* (1897), Nr. 175. Meddelt af P. Jensen, Kværndrup.

³¹⁾ Fra Ribe Amt 1928, 24 f.

kunde ældre Folk endnu o. 1884 huske, at der groede en Del Ellebuske, og under en kroget El, som stod her, havde man før set en *Ellepige* stå og banke Bøg (Vask)³²⁾ op. Ellebuskene er nu fjernede, og Bækken rettet. Engen kaldes Høllet, hvilket Navn nogle mener skal betyde Helvede, men Høl er det jydsk Navn på et dybt Hul i et Vandløb eller en Dam. Mindet om Vaskepladsen har holdt sig til op imod vore Dage³³⁾.

Nordvest for Lejrskov, nær Sogneskellet til Anst og Gjesten Sogne, ligger Landsbyen *Egholt*. Her boede *Ane Marie Pedersdatter*, der har fortalt et Par Historier til Evald Tang Kristensen. Disse Historier, et Nissesagn og en Skæmtehistorie om en Kats Drukning, skal anføres her, da de giver et Indtryk af, hvad det var for Fortællinger, der verserede blandt Egnens Folk.

Der var en Mand og en Kone, der havde en Nispug. De havde al Tid grumme Velstand, og det gik dem godt. De havde sådan nogle grumme Kvier, men når de kom til at stå i en vis Bås, så døde de alle Tider. Det kunde Manden ikke forstå. Så kommer han en Gang hjem fra Mærkend, og da var der atter en død Kvie. Han bandte så over det, da de var komne i Seng, men Konen tykte, det kunde endda blive godt, for alt det andet lykkedes jo så godt. Som de nu ligger og snakker om det, så lettes der en Fjæl i Gulvet, og en lille Nis kom op med hans røde Lue på og siger til Manden, te det måtte han ikke være vred over, for den Bås var lige over hans Bord, og når Kvierne skulde stå der, vilde Ajlen dryppe ned på det. Det vilde han ikke have, og derfor lod han alt det andet lykkes så meget bedre.

³²⁾ Bøg ɔ: Vasketøj; at bøge (byge) er at koge Linned i hed Lud.

³³⁾ Skattegraveren I (1884) Nr. 53; Danske Sagn II A. Nr. 120. Meddelt af P. Jensen. Kværndrup.

Når Manden vilde lade den stå tom, skulde ingen dø. En Gang døde der en Blåskimmel for dem, sådan en grumme Hest, og det græd Konen over. Så siger Nis til hende, at det skulde hun ikke, for han skulde nok hente hende én, der var meget bedre, og det gjorde han også. Men hun græd endnu. Så spurgte han ad, hvad hun nu græd for. Jo, hun var så evig ræd for, at der skulde komme nogen og kendes ved den Hest, og så tro, at de havde stjålet den.

»Nej, du skal hverken sørge eller gry,
for a hår hendt den låndt nejer i Mås å Ty.«

Konen blev så enig med Nis Pug om, at han skulde skaffe dem mange Penge, og så skulde han have søde Bogetgrød hver Aften med meget Smør i. Men hun måtte ikke svie dem. De skulde stå på Køkkenbordet, og der skulde han hente dem. Det gik nu godt en Tur, men så fik Manden at se, te han stod der op af Køkkengulvet og tog dem Grød. Han vilde lige have bandet over det, men Konen satte Hånden for hans Mund, og det blev så ikke til mere. Men om Natten, da han havde ligget og spekuleret på det en Tag, rejser han sig og går hen og lægger Ildklemmen og Ildskovlen over det Hul, hvor Nis Pug kravlede op af; han vidste nok, det var det bedste Råd. Nis gjorde så ikke mere, end han stak Hovedet op imellem Sagerne og sagde: »Haha! her kan du se, at jeg hverken er en Djævel eller Genganger, du behøver ikke at lægge noget over Kors for mig.« Dermed forsvandt han igen. Så siger Manden til Konen: »Nu vil vi have Gården solgt, for vi vil ikke være her.« Det græd hun over og var ked af, men Nis Pug sagde, at det skulde hun ikke være ked af, for han skulde nok flytte med. Så fik Manden Gården solgt, og de kom til Flytten. Men så lav de havde læsset det

sidste Læs, som Manden selv vilde køre med, og der var alt Skrammel på den Vogn, for han var grov gerrig og vilde have alt samlet med, og han så kørte ud af Porten, råbte Nis Pug, idet han rakte Hovedet op: »Haha, vi flytter i Dag med Ballier og med Bøtter (siges fint og læspende).« Det fortrød Manden svært på, han havde gjort en sølle Handel, og nu kunde han se, han skulde have Nis Pug at trækkes med, ihvor han blev af ³⁴).

Der var en gammel Bedstefader, der gik omkring og skulde købe Skind til sin Brodersøn. Så hængte han dem op på Hanebjælkerne, og der kravlede en Kat op og åd af dem Skind. Han var jo ked af det, men vidste ikke andre Råd til at få den til at lade være, end at gå hen og drukne den. Hans Kone var nu altid så ond, ja, så stjernegal. »A kan ikke vide, Mollil,« siger han, »hvordan en skal få den Kat af med Livet?« — »Å, du kan tæjj å drown en,« siger hun. »De kund a pan nede ow, Mollil, men hudan skal a bær mæ ad mæ de?« — »Du skal tæjj å drown en, mæn du skal pas o, te do piner en et, få de skal din stower Stjaev nåk fend o å gøjer hæjsen.« Så fik han jo Katten i den ene Arm og en Sime at binde ved den og en lådden Klyne af Klåden at sænke den ved. Han kommer så ned til Vandet og får Klynen bunden ved og skyder den så ud, idet han siger: »Lystig i Livet, så længe vi lever.« Katten kravler op på den lådne Tørv, der flyder på Vandet, og siger: »Mjav, mjav.« — »Ja, du har ædt mine Skind, det skal du Dælen annamme mig også vide,« og i det samme smed han nogle Stenbrokker efter den. Den vilde jo ikke af Tørven, men svømmede blot noget længere

³⁴) Danske Sagn II, B Nr. 226; jfr. H. F. Feilberg: Nissens Historie (1919), 63.

ud. Så måtte han jo hjem til den gamle igen. »Jamen Mollil, den Kat vil D. annamme mig ikke dø.« — »Ja, det tvivlede a jo nok på, te din stortumpede Jon skulde nok pine Katten; hvordan har du båret dig ad?« Så fortæller han det om Tørven. »Ja, én kunde jo nok vide, te du kunde ikke finde ud af det, Tørven kunde den jo ikke synke ned.« — »Ja, hvordan så?« — »Du skulde jo have taget en Sten.« — »Det kan D. annamme mig også være, Mollil, det var vel bedre. Men hvordan skal a nu få den køssen op for at binde Stenen ved den? den ligger jo ude i Lergraven.« — »Ja, gå ud og få Brandhagen.« — »Det er a pannede ikke for, så grinner de ad mig.« — »Jamen tøj så Ovnsragen, men nu skal du jo nok få mig den i Stykker.« Så fik han Ovnsragen og fik Katten kradset op med den, og så havde han jo en stor Sten, som han fik i Enden af Strikken, og endelig fik han da Katten druknet³⁵⁾.

Ane Marie Pedersdatter har også fortalt E. T. Kristensen følgende lille Fortalelseshistorie. En Kone siger: »Æd nu, det er Skidt, I æder.« Så kom hun i Tanker om, at det var galt, og føjede til: »Ja, det er ikke Skidt, I æder, men det er missel da skidt, I skraber af æ Fad«³⁶⁾.

Herefter skal meddeles Optegnelser, sendt til Dansk Folkemindesamling af *Søren P. Sørensen*, Egtved, og *Peder Buhl*, Thorsted Skole. Disse hidtil utrykte Optegnelser giver et lille Indtryk af nogle gamle Bondearbejder, Gilder og Festdragter.

Når der i Meddelerens Ungdomstid skulde vaskes *Storvask*, brugtes Træaske i Stedet for Soda; Soda var saa godt som ukendt, og Folk troede, at det spolerede Tøjet. Når vi lavede Askelud, bar vi os ad på følgende

³⁵⁾ E. T. Kristensen: Danske Skjæmtesagn (1900), Nr. 621.

³⁶⁾ Molbo og Aggerbohistorier II (1905), Nr. 247.

Måde. Vi havde et stort Kar, som vi bandt et Lagen over. I Lagenet hældte vi en eller to Skæpper Træaske, ligesom vor Vask var stor til. Ned over Asken hældte vi da kogende Vand, der løb gennem Lagenet ned i Karret, det blev en stærk Lud, vi lavede på denne Måde. Når vi var færdige med Vasken, var vore Hænder fuldstændig hudløse. Jeg kan huske, at vi engang skulde bage et Par Dage, efter at vi havde vasket, men vi måtte sætte Bagningen op, det var mig umuligt at ælte Dejj med mine ømme Hænder. Når vi så havde gnedet Tøjet, skulde vi have det »byget«, som det kaldtes. Dette gik således til: Vi havde en stor Tønne omtrent af Form som en Kærne, men meget højere, »Bygtønden«; i denne lagde vi Tøjet og hældte den kogende Lud derover. I Tønden var en Tap, hvor vi tog Luden igen; så tog vi Tøjet op og noget andet i, og således blev vi ved, til vi var færdige. Når vi havde en stor Vask, måtte vi sommetider have Gruekedlen i Kog 30 Gange; det tog hele Dagen og Natten. Den ene af os Piger blev så ved til Klokken ét, hvorpå den anden løste af. Fra en Nabogaard fortalte man en morsom »Spruttel«. Det var en Nat, da Pigen var ved at byge Tøj, hun måtte selv gøre det. Under Arbejdet blev hun sulten, som ikke så sært var. Hun lavede sig en Flæskeæggekage i Panden paa Skorstenen og ovenpå en Kop Kaffe. Da Kaffen var drukket, sad hun lidt med Hænderne i Skødet og sundede sig; men pludselig siger hun til sig selv: »No Maren, nu ska do nok te o bestel novel.« — »Ja, så ka a da find mæ i et,« siger en Stemme oven over. Pigen for forskrækket op. Det var Manden, der havde hørt noget pusle i Spisekammeret; han havde så rejst sig og set efter; da han ingenting kunde opdage her, var han gået op på Loftet og

havde åbnet en Lem ned til Bryggerset. Her kom han lige tidsnok til at se Pigen holde Måltid³⁷).

Min Bedstemoder har fortalt mig, at når de *bryggede* i hendes Hjem i *Ferup*, og Øllet om Natten skulde stå og gære i et Kar, lagde hendes Moder altid en Themse (det er en Sigte til at sigte Rugmel i) ind under Dækkenet, som de dækkede Øllet med. Min Bedstemoder snakkede tit med hende om, at det var unødvendigt, og at Øllet ikke en Gang kunde blive saa godt tildækket paa den Måde; men den skulde nu ligge der. Hendes Moder vilde nu ikke fortælle hende hvorfor, men hun kunde jo nok tænke, at det måtte være en Rest af gammel Overtro³⁸).

Om Vintereftermiddage og Aftener samledes vi af og til omkring hos Naboerne og hjalp hverandre at karte; så havde vi gerne en lystig Dag, og det var noget, som alle Piger gerne vilde med til. Om Aftenen kom der så gerne nogle Karle; nogle af dem hjalp os, og de andre underholdt os. Et af de sidste *Kartegilder*, jeg var med til, glemmer jeg aldrig, skønt det en snart tredsindstyve År siden. Vi var fire Piger samlede hos en Boelsmand; vi brugte Hænderne flittigt, da vi helst skulde være færdige den Aften. En voksen Søn var hjemme, og om Aftenen kom der flere Karle, og som vi sang og morede os! Da vi var færdige med Kartningen, spurgte Konen os, om vi nu vidste, hvormeget vi havde kartet. Det vidste vi ikke.

»Ja,« sagde hun, »jeg vejede Ulden, inden I begyndte, og da var der tyve Pund.« Vi havde altså i Gennemsnit kartet hver fem Pund. »Det er godt gjort,« sagde Konen, nu skal I få alt det Kaffe og alle de Pandekager,

³⁷) Opt. 1919 af Søren P. Sørensen efter Meddelelse af en gammel Kone.

³⁸) Opl. af Peter Buhl, Thorsted Skole, Veerst Sogn.

I kan spise.« Og det smagte ovenpå Arbejdet. Den omtalte Aften havde vi dog ikke kartet »Tøjer«, men vi havde »kartet sammen«, som vi kaldte det. Det bestod i, at vi blandede Ulden af forskellig Godhed og kartede den i de såkaldte »Flaver«; når det var gjort, kunde vi meget snarere karte »Tøjer« lige færdige til at spinde. Så snart vi havde spist Mellemmad i Mørkningen, satte vi os til Rokken, og vi blev ved den hele lange Vinteraften, kun afbrudt af Malkningen. Henimod Sengetid kunde det nok ske, at vi kunde begynde at nikke. En Gang, da vi spandt Blår, begyndte en af Pigerne at hælde med Hovedet ned imod Blårpinden; det fik en af Karlene at se, og han listede sig til at stikke en brændende Tændstik til Blåren. Det gav et Fut, og det kan nok være, at Pigen blev vågen. Den Gang kendte vi ikke sådan til at have Frihed om Aftenen, i hvert Fald ikke om Vinteren; jeg tror ikke, at jeg har haft Frihed uden én Aften i al den Tid, jeg tjente, og det var henimod en Snes År³⁹⁾.

Bøj Lindrums Kone fortalte følgende fra Lejrskov Sogn (i Halvtredserne). Da jeg blev konfirmeret, havde jeg en blå »Tosels« Kjole på, sort Forklæde med Silkestriber og en Kappe på Hovedet. Til Bryllupet havde selv små Brudepiger Kapper på. Da jeg stod Brud, havde jeg i Håret et Brudesmykke; dette bestod af grønne, kunstige Blade, der sad sammen to og to med en hvid Glasperle imellem. Smykket holdtes sammen af en hvid Tylssløjfe med lange Ender⁴⁰⁾.

I Tilslutning hertil skal anføres en Beretning om at »vende Kærlighed«.

³⁹⁾ Opt. 1919. Søren P. Sørensen efter Meddelelse af en gammel Kone.

⁴⁰⁾ Opt. 1920 af Søren P. Sørensen.

Kirsten kender et Middel, som en Kvinde kan bruge for at få en Mand til at holde af sig; hvori det består, vil hun ikke udtale sig om, men det er kun en Kvinde, som kan gøre det. Medens hun var ung, tjente hun sammen med en ældre Pige, der havde Kærlighed til en Karl, som ikke brød sig om hende. Kirsten havde ondt af Pigen og åbenbarede hende dette Middel, som hun så gav Karlen i en Kop Kaffe. Karlen blev nu lidt efter lidt omsindet og blev Kæreste med Pigen. Men Kirsten fortrød imidlertid, hvad hun havde gjort, og fortalte det til Karlen, der straks fattede Afsky for sin Kæreste og brød med hende ⁴¹⁾).

Fra *Jordrup Sogn*, Anneks til Lejrskov, er der af Folkeminder — mig bekendt — kun optegnet et Par Sagn af Evald Tang Kristensen og en god Beretning om Skove og Ulve af Søren P. Sørensen.

Jens Væver i Jordrup har meddelt E. T. Kr. et Sagn om *Trældiget*, der skulde have gået Norden om den norderste Gård i Jordrup og Norden for Møllen, »ligesom og Norden for mit Hus«. Diget gik Sønden for Jens Vævers Havedige, og flere Gange om Aftenen kom der fra Trældiget en Lyd som en Smed tinkede på noget Jern ⁴²⁾).

Jens Væver fortæller også et Sagn om, hvordan en Karl ved en Legestue i en Gård i Jordrup i gammel Tid blev slået ihjel, »og den døde blev kastet ned, men Gerningsmændene blev aldrig straffede. Nu var han henne, og han blev henne« ⁴³⁾).

Om en Jordrup *Byhyrde* har Jens Væver givet en ret mærkværdig Oplysning. »Der, hvor Jordrup Mølle lig-

⁴¹⁾ Opt. 1920 af Søren P. Sørensen.

⁴²⁾ Fra Ribe Amt 1923, 84 f.

⁴³⁾ Danske Sagn IV, E Nr. 1302.

ger, er Begravelsespladsen til det Jordrup Fæ under Kvægpesten [1776?]. A har været med til at samle Benene. Det var en Grusgrav, og da de jævnedes den, kastede de en Benrad op, så Hjør'en (Hylden) er nok bleven begravet med Kræet. Det blev nok meldt til Øvrigheden, men den vilde ikke gøre noget ud af det⁴⁴⁾. Benraden har formodentlig hidrørt fra en Oldtidsbegravelse.

I Jordrup var det Skik ved *Begravelser*, når Liget var kørt af Gårde, straks at brænde Stræet, som Liget havde ligget på. Min Meddeler, der var en af de sidste i et Ligtog, så, det blussede i Lighalmen, da de var kommen lidt udenfor Gården⁴⁵⁾.

Væver N. Jørgensen på Egtved Mark fortæller følgende: Min Fødeejendom i Jordrup Sogn var gået i Arv i Familien i flere Led. Dengang var Skovene i Jordrup og Lejrskov Sogne meget større end nu. Store Strækninger er blevet ryddet i den Tid, jeg kan huske. Min Bedstefader, der var født i sidste Halvdel af Syttenhundrederne, fortalte, at da han var Dreng, skulde Lænkehunden altid bindes ud til Fårene om Natten, når disse stod i Nærheden af Skoven, for ved sin Bjæffen at holde Ulve fra Fårene. Omkring ved Skovene havde Bønderne Indhegninger, hvor Ungkreaturene gik løse. Disse Indhegninger var omgivet af høje Gærder, der bestod af Pæle, der var slået i Jorden. Mellem Pælene var »vindelet« med Ris; det var et stort Arbejde at holde disse Gærder vedlige. Mens jeg tjente, boede der en Kone i Nærheden af en sådan Indhegning. Hun havde den slemme Vane at gå ud og rykke nogle Pæle op af Gærdet, når hun manglede Brændsel. Omsider

⁴⁴⁾ E. Tang Kristensen: Jysk Almuesliv, Tillægsbind I, Nr. 1275; jfr. min Bog: Byhylden 1928, 76.

⁴⁵⁾ Opt. i DFS.

blev det dog Ejeren for broget, og en Nat borede han Huller i nogle Pæle og fyldte disse med Krudt. Da Konen næste Gang fyrede med Mandens »Gjærdsel«, kostede det hende to Jydepotter; men hun blev paa den Maade lagt af med sit Tyveri⁴⁶⁾.

Om Jordrup Sogn er der vist ellers ingen anden trykt Literatur af Betydning end de spredte Oplysninger i P. Eliassens Bøger og så Oversigterne i ældre og nyere topografiske Håndbøger, hvoriblandt Sognebeskrivelsen i Traps fjerde Udgave VIII, 564 f. naturligvis bærer Prisen.

Hvis ovenstående Oplysninger, der er for lidt Potpourri at regne, om Lejrskov Sogn og dets Anneks Jordrup kunde være til Nytte for en Lokalhistoriker, der vil skrive et større Arbejde om Lejrskov og Jordrup Sogne, skulde det glæde mig meget.

⁴⁶⁾ Opt. 1919 af Søren P. Sørensen (DFS).